

OPEN 9/10 SEPTEMBER MONUMENTEN NOORDENVELD DAG



bewoners van Veenhuizen gebouwd. Later is de kerk ook gebruikt door de het personeel en de gedetineerden van de rijkswerkinrichtingen en de gevangenis.

Elektriciteitscentrale Oude Gracht 8

In 1912 was de bouw van de eerste elektriciteitscentrale van Drenthe klaar. In de eerste instantie bedoeld voor de stroomvoorziening van de werkplaatsen van het naastgelegen ambachtscluster van het gevangeniscomplex, daarna als noodstroomvoorziening. Hoewel buiten werking sinds 1953 werden de machines nog regelmatig handmatig gedraaid, waardoor ze in redelijke staat bleven. Inmiddels zijn gebouw en motoren grondig gerenoveerd en blijven de Crossley (1919) en Kromhout (1934) een belevenis. Draaidemonstraties ieder heel uur vanaf 12.00 uur, waarbij de vrijwilligers graag vertellen over de geschiedenis en de techniek. Speciaal voor deze dagen is er nog meer prachtig opgesteld, bijvoorbeeld de AA Ford brandweerauto uit 1931 van de gevangenis.

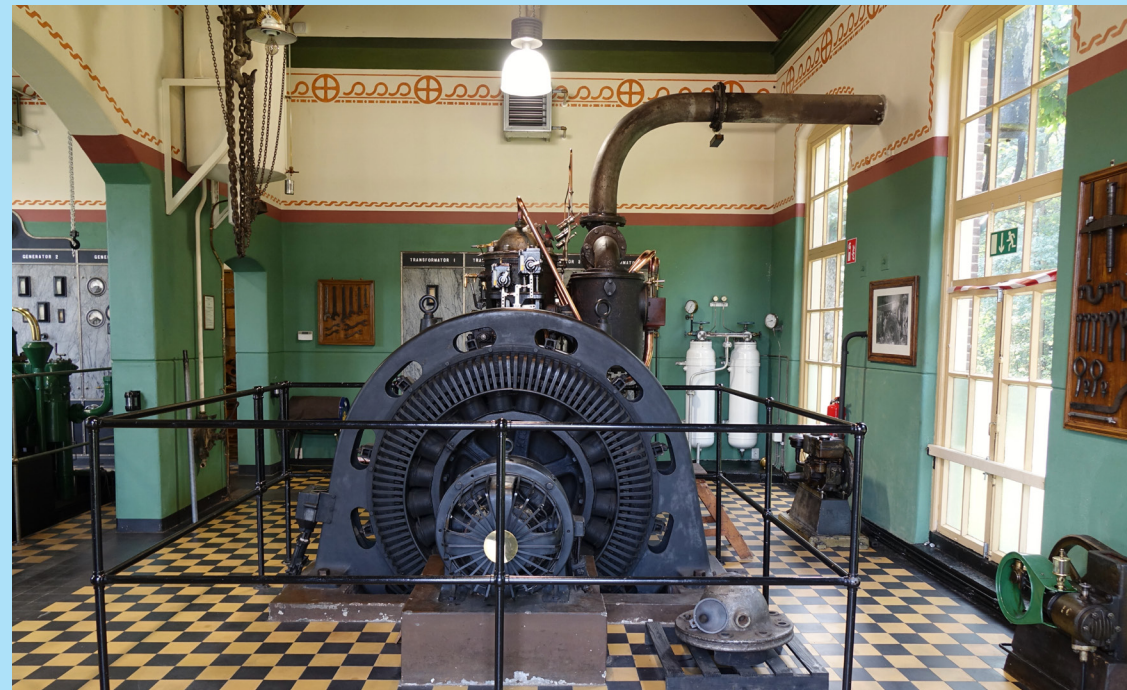
rust en recreatie. In gebouw zaten meerdere zalen waaronder een bibliotheek, biljartzaal et cetera. Buiten was onder andere een kegelbaan. Tegenwoordig is in Het Verenigingsgebouw een Café-Restaurant-Theater gevestigd met dezelfde naam.

Voormalige RK kerk, later School met den Bijbel en woning Kerklaan 10 en 12

Dit gebouw was oorspronkelijk de Rooms-Katholieke kerk van Veenhuizen. Vanwege te geringe omvang werd later de naastgelegen Grote Kerk gebouwd. Sindsdien werd dit gebouw gebruikt voor de School met den Bijbel en als woning. Nu wordt het gebouw gebruikt door de welzijnswerkers van 'Bij de Buren', zij verzorgen tijdens het weekeinde een activiteit.

Koepelkerk (Nederlands Hervormd) Hoofdweg 112.

De Koepelkerk is een waterstaatskerk die in de periode 1825-1826 in opdracht van de Maatschappij voor Weldadigheid als kerk voor



voor deze dagen het luik open. Deze ijskelder werd gebruikt voor de opslag van medicijnen voor het naastgelegen hospitaalcomplex. De dikte van de wanden van de koepel varieert van 33 cm aan de bovenzijde tot maar liefst 1 m aan de onderzijde! Bovendien lag er vroeger een laag veen van wel 60 cm overheen. Daarnaast zorgden de bomen voor extra schaduw.



Pastorie Kerklaan 8

De voormalige pastorie is een zogenaamde type VII woning, de meest luxueuze woning type voor de vrije bewoners van Veenhuizen. Het is in 1908 gebouwd als woning van de pastoor van de naastgelegen Grote Kerk. De uitkomsten van het bouwhistorisch onderzoek zullen tijdens het weekeinde gepresenteerd worden.

Het Verenigingsgebouw Hoofdweg 116

Het Verenigingsgebouw is in de periode 1020-1922 gebouwd in opdracht van het Ministerie van Justitie om de werknemers (en dus inwoners) van de oude gevangenis in Veenhuizen van plek te voorzien voor

Hoeve Pastoorserf: het Graftrommelmuseum & restaurantatelier Bergveenweg 1

In een van de oudste gebouwen van hoeve Pastoorserf uit 1885 aan de Bergveenweg in Veenhuizen bevindt zich het museum/restaurantatelier voor graftrommels. Er is een collectie van 51 graftrommels te bewonderen met daarnaast veel authentiek gereedschap en informatiemateriaal.

Het immateriële erfgoed bestaat uit culturele gebruiken, traditie en ambachtelijke vaardigheden. Tijdens de Open Monumentendagen zult u kennis kunnen maken met een verloren geraakte traditie, ambacht en gebruik van de graftrommel! Ook zullen er restauratiewerkzaamheden getoond worden. In de kapschuur zijn schilderijen te zien van een voormalig inwonster uit Veenhuizen: Femmy Krol van Levensloopschilderijen EFKA.

Grote Kerk (Rooms-Katholiek) Kerklaan 6

De Hiëronymus Aemilianus kerk, ook wel de Grote Kerk genoemd, is in 1891-1893 gebouwd op ontwerp van architect W.C. Metzelaar. Het ontwerp van Metzelaar was sober en enigszins neogotisch. De kerk is eind jaren veertig verfraait door Adolf Gantzert, die tijdens WO2 propaganda werken maakte voor de NSB, met een schildering van de Hemelvaart in de apsis (priesterkoor).

Ijskelder hospitaalcomplex bij Hospitaallaan 14, (pad naast nummer 26)

Grote brokken ijs, uitgehakt in de winter, werden gebruikt om de medicijnen voor het naastgelegen hospitaal tijdens de zomer koel te houden. Weten hoe diep deze zeldzame ijskelder uit 1893 is? Voor het eerst is, alleen

28 is het middelste van een blok van drie dienstwoningen uit 1893, oorspronkelijk voor personeel van het naastgelegen hospitaalcomplex. Het huis is geschilderd in de originele kleuren conform een recent Veenhuizen-breed kleurhistorisch onderzoek. De bewoners laten u graag een aantal authentieke elementen zien.

Het Slachthuis - TIP Veenhuizen Boeit Oude Gracht 40

Het TIP (Toeristisch Informatiepunt) is geopend als informatiepunt tijdens de Open Monumentendagen. U kunt het gebruiken als de start van uw bezoek: de vrijwilligers geven u een overzicht van alle deelnemende monumenten en kunnen helpen bij het bepalen van de beste route ernaartoe. Tijd over? Ze weten natuurlijk ook de mooiste fiets- en wandelroutes in de buurt. En als u er toch bent: het gebouw is zelf ook een rijksmonument. Het voormalige slachthuis gebouwd uit 1891 is met zorg gerestaureerd met behoud van een aantal originele details.

Vierde Gesticht, begraafplaats Eikenlaan 5

Vanaf 1830 hebben meer dan 16.000 verpleegden (bedelaars, landlopers en andere paupers) hier hun laatste rustplaats gevonden; de ogenschijnlijk lege, ongebruikte velden zijn dat niet. Veenhuizen had drie gestichten, de begraafplaats wordt in de volksmond het Vierde Gesticht genoemd. Het is nog steeds in gebruik als begraafplaats. Vrijwilligers zijn aanwezig voor het geven van interessante informatie en, bij goed weer, het doen van onderhoudswerkzaamheden. In het lijkenhuisje is een expositie.

Voormalige dienstwoning hospitaalpersoneel Hospitaallaan 28, Veenhuizen

In kolonietijd was de Hospitaallaan een kanaal. Dit is gedempt nadat Veenhuizen door het Rijk werd overgenomen. Er werd toen veel bijgebouwd, met name door 'ingenieur- architect der gevangenis en rijksgebouwen' W.C. Metzelaar. Nummer



Open Monumentendag Noordenveld 2023

Elk tweede weekeinde van september vindt in Nederland de Open Monumentendag plaats. Het thema van 2023 is ‘levend erfgoed’. Hier hebben we in Noordenveld invulling aan gegeven door niet alleen heel veel monumenten open te stellen, maar ook door een aantal unieke activiteiten te organiseren.

De historische verenigingen van Roden en Norg lichten de nooit afgemaakte kanaalverbindingen tussen Roden en Norg uit, in Peize geeft de historische vereniging oude graven weer een gezicht, bij Mensinge komen de middeleeuwen weer letterlijk tot leven tijdens de valkenjacht en in Veenhuizen draaien de honderd jaar oude dieselmotoren weer om de gevangenissen van stroom te voorzien en zo zijn er nog veel meer bijzondere monumenten en activiteiten voor u om te bezoeken.

De meeste monumenten en activiteiten zijn op beide dagen te bezoeken van 11.00 tot 16.00. Sommigen hanteren andere tijden, deze staan vermeld in dit programmaboekje.

Namens het Comité Open Monumentendag Noordenveld,

Free Hoving, voorzitter

Wandeling De Oude Vaart

Start Mensingeweg 7 Roden

In 1845 werd een begin gemaakt met de aanleg van een kanaal van de Norgervaart naar het Leekstermeer. De Historische Vereniging Roon organiseert een wandeling waarbij het hoe en waarom van dit kanaal en waarom het niet werd afgemaakt zullen worden uitgelegd. Na de uitleg start de wandeling bij Mensinge. Die gaat over de Brink van Roden en door het Mensingebos.



Centraal staan het tracé en de kunstwerken, die voor het kanaal waren voorzien. Een levende herinnering daaraan is het stuk kanaal dat in 1845-1846 werd gegraven en bekend staat als De Oude Vaart. Daarnaast komen ook andere, historisch interessante feiten van de omgeving aan de orde.

Startlocatie: Koetshuis van havezate Mensinge.
Aanvangstijden: 11:00 en 13:30.
Lengte wandeling: circa 4,5 km.

Catherinakerk

Brink 8, Roden

Zaterdag 11.00-16.00, zondag 12.00-16.00
Uit een oorkonde blijkt dat er in 1139 in Roden al een houten kerk stond. Later werd het hout vervangen door tufsteen en nog weer later door grote kloostermoppen en kleinere bakstenen. Beide steensoorten kunt u ontdekken in de huidige kerk. Het schip van de kerk is het oudste gedeelte. Dit deel stamt uit de 13de eeuw. De kerktoeren is 31 meter

hoog en werd rond 1500 gebouwd. In 2019 is de binnenkant geheel gerenoveerd. Tijdens de openingsuren kunt u het Hinsz orgel uit 1779 horen. Deze is gebouwd door de befaamde Groninger orgelbouwer Albertus Anthoni Hinsz. 10 september

Scheepstra Kabinet

Schoolstraat 1, Roden



In de Scheepstraschool met de huidige tentoonstelling “Koeien geven geen koude melk” ziet u hoe landbouw en techniek in de leesboekjes van Scheepstra en Ligthart vertaald werd. Melken en karnen, aardappels poten en rooien, maaien en dorsen, de molenaar, de smid, de schoenmaker. Alles gebeurde met de hand en duurzaam. Geen gebruik van elektriciteit; wel van water en wind. De beide schrijvers vonden het belangrijk dat kinderen leerden dat natuur, techniek en cultuur met elkaar verbonden zijn. Dit wisten zij prachtig te verwoorden en te verbeelden in hun leesboekjes

Museum Havezate Mensinge

Mensingeweg 7, Roden

Beide dagen

Museum Havezate Mensinge en het Koetshuis – met daarin een tentoonstelling over de geschiedenis van Drentse havezaten – zijn tijdens de Open Monumentendagen gratis te bezoeken tussen 13.00 en 17.00 uur.

Alleen op zaterdag

Op zaterdag 9 september zijn er optredens

van hofdansvereniging ‘Les Gais Galants’ op Mensinge. Deze vrolijke galanten zullen dansen zoals dat vroeger werd gedaan tijdens de weelderige feesten aan de konings- en keizershoven van Europa. In historische kostuums zullen Les Gais Galants op het voorterrein van Mensinge verschillende optredens verzorgen tussen 13.30 uur en 16.00 uur.

Alleen op zondag

Een prominente bewoner van Havezate Mensinge in de 16e eeuw was Johan van Ewsum. Deze — van oorsprong Groninger edelman — had een bijzondere hobby, namelijk het houden van valken. Op zondag 10 september (aanvang 13.30 uur) vindt er op het Mensinge-terrein een spectaculaire show met roofvogels plaats. Toegang is gratis.

Olie- en Korenmolen Woldzigt

Hoofdstraat 56, Roderwolde

Op zaterdag wordt de hele dag olie geslagen. Bezoekers worden rondgeleid door molengidsen en kunnen het Nederlands Graanmuseum bezoeken. U kunt genieten van het prachtige uitzicht op de stelling.

De Jacobskerk

Hoofstraat 25, Roderwolde

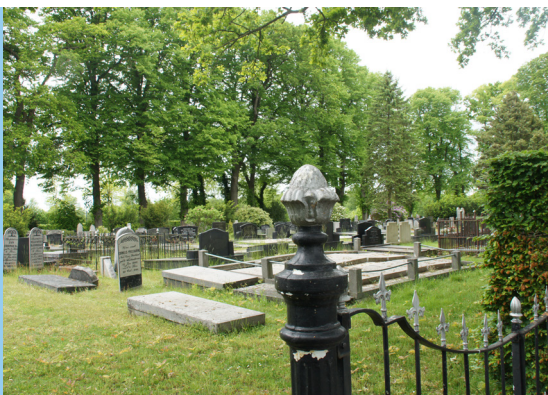
Geopend op zaterdag van 11.00-16.00 uur en op zondag van 14.00-16.00 uur.

In dit prachtige kerkje wordt een doorlopende expositie van schilderijen gehouden. Informatie over de geschiedenis van de kerk ligt er voor u om mee te nemen.

Café Het Rode Hert

Hoofdstraat 32, Roderwolde

Het café, gebouwd in 1895, is een provinciaal monument. U kunt daar ook genieten van een lekkere lunch, koffie met gebak of een hapje en drankje.



Expositie Begraafplaats Peize

Oude Veldwijk 40, Peize

Tijdens de Open Monumentendag zijn bij enkele graven op de oude begraafplaats vergrote pasfoto's plaatsen van de mensen die er begraven zijn. Met de foto's bij de graven krijgen de grafmonumenten ‘een gezicht’. Op het oude deel van de begraafplaats is een wandelroute langs de graven en de Historische Vereniging Pezie-Peize is beide dagen op de Begraafplaats Peize aanwezig voor informatie en uitleg. De begraafplaats stamt uit 1828 met een uitbreiding in 1847. Op de oude begraafplaats zijn heel veel oude grafmonumenten bewaard gebleven van de afgelopen 195 jaar. In 1970 is aan de andere kant van de Grote Matsloot een nieuwe begraafplaats aangelegd.

Dorpskerk Peize

Kerkstraat 2, Peize

Alleen op zaterdag

De dorpskerk is gebouwd in de tweede helft van de 13de eeuw. Het koor is vergroot in 1824 en de toren gebouwd in 1803. Vroeger was het een Katholieke kerk gewijd aan Johannes de Doper, daarna was het een Hervormde kerk en thans is het een Oecumenische kerkgemeente. De grote restauratie was in de periode 1964-1968. In 2020-2021 is het interieur van de kerk verbouwd, met behoud van de sfeer van de oude dorpskerk.

Paiser Meul (molen)

Molenpad 1, Peize

De achtkantige bovenkruier met stelling is een korenmolen. De molen is hier gebouwd in 1898 en geheel gerestaureerd in 1972-1973. De molen had wieken in de vorm van zelfzwichting met kleppen, maar is nu tijdelijk uitgerust met zeilen. In 1936 is de molen gekocht door de Zuivelfabriek en graanmaalterij van Peize. In 1967 is de molen gekocht door de gemeente Peize, de gemeente Noordenveld heeft de molen in 2016 overgedragen aan Stichting het Drentse Landschap. De molen is in bedrijf en heeft een winkel met eigen producten.

Praamtochten door De Onlanden

Hamersweg 3 Peizermade & Haven Roderwolde

Op zaterdag en zondag is er een praamvaart door De Onlanden tussen het gemaal in Peizermade en de haven van Roderwolde tegenover molen Woldzigt. De capaciteit van de praam is beperkt en de tocht is een enkele reis. Fietsen worden nagebracht en automobilisten terug gebracht naar het vertrekpunt van de praam. Reserveren is niet mogelijk. De overtocht duurt ongeveer 45 minuten.

Vertrek vanaf Peizermade: zaterdag om 11.30 en 14.30 uur, zondag om 11.30 en 14.30 uur.
Vertrek vanaf Roderwolde: zaterdag 13.00 en 15.30 uur, zondag om 13.00 en 15.30 uur.



Poldergemaal Peizer- en Eeldermaden

Hamersweg 3, Peizermade

Het gemaal zorgde van oktober 1935 tot 1 oktober 2015 voor het op peil houden van het water in de polder Peizer- en Eeldermaden. Het bemalen gebied was ca. 1915 hectare groot. Het gebouw is opgetrokken in een sobere Amsterdamse Schoolstijl. Het Gemaal is lopend te bereiken of per fiets en auto aan de kant van Peizermade en per praam vanaf het haventje in Roderwolde over het Peizerdiep. De mulder geeft u informatie over de historie en werking van het gemaal. Tevens zult u het gemaal in werking zien.

Margarethakerk

Brink 2, Norg

Alleen op zaterdag

De Margarethakerk van Norg is weer geopend voor bezichtiging. Enthousiaste vrijwilligers vertellen dan graag over de geschiedenis en inrichting van deze eeuwenoude kerk. De toegang is gratis, maar een gift wordt op prijs gesteld. De vrijwilligers maken deel uit van de Stichting Instandhouding Hervormd Kerkgebouw te Norg

Molen De Hoop

Asserstraat 36, Norg

Alleen op zaterdag

Vroegere molenaars moesten op de kleintjes letten, en vroegen in advertenties onder meer naar een gebruikte lier of motor. Om bij aanschaf van de toen nieuwe Bilauwieken de onderdelen van de oude te verkopen. Zuinigheid met vlijt. In eigen beheer zijn eerder verwijderde elementen teruggebracht, zoals een windas en het tweede koppel stenen. Met – hoe duurzaam – maalstenen die ooit in Maallust van Veenhuizen voor meel zorgden. Ook hier dragen molenaars van de Molenwerkgroep

Norg zorg voor beheer en toegankelijkheid. Al jaren is elke zaterdag een van beide (soms allebei) molens draaiend te bezichtigen, maar dan moet er natuurlijk wel wind zijn.

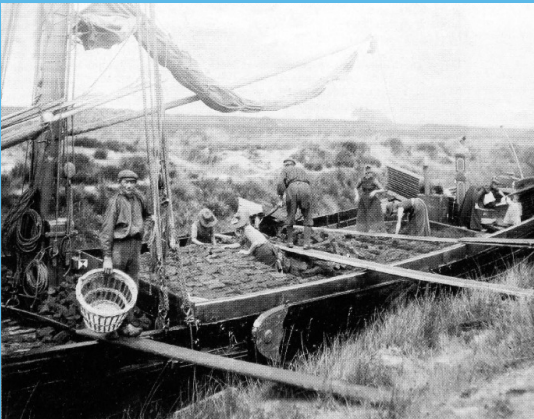
Molen Noordenveld

Westeind 22, Norg

De Noordenveld werd in 1878 gebouwd voor de familie Stevens. De molen zou tot 1962 in het bezit blijven van deze familie. De molen werd in 1962 als vakantiewoning ingericht, sinds 1973 is er een woning tegen de molen gebouwd. Het maalwerk is nog steeds aanwezig en sinds de grote restauratie in 1990-1991 is de molen weer maalvaardig en wordt regelmatig door vrijwillige molenaars in bedrijf gesteld.

Expositie Norgervaart

Norgervaart 10, Galerie Huis ter Heide



In het begin van de 19 e eeuw is de Norgervaart gegraven. In eerste instantie voor de vervening, maar werd daarna erg belangrijk voor de doorvaart naar Veenhuizen. Zelfs een beurtdienst komt hier dagelijks van Meppel naar Veenhuizen door het kanaal. Aan de Norgervaart worden woningen, een scheepswerf en een school gebouwd. Nieuwsgierig hoe dit eruit zag? Kom dan naar de expositie over de geschiedenis van de Norgervaart, Norgervaart 10 te Huis ter Heide.